บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่ผ่านมา พบว่า สถานภาพทางด้านคุณภาพการศึกษากำลังเป็นจุดวิกฤต คือ ความรู้ความสามารถของเด็กไทยโดยเฉลี่ยอ่อนลงทั้งในด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา รวมทั้งขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ความมีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย การทำงานเป็นหมู่คณะ ผลลัพธ์เหล่านี้เกิดขึ้นจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านหลักสูตรที่ยังไม่เหมาะสมและกระบวนการเรียนการสอนที่ขาดประสิทธิภาพ การเรียนรู้ยังคงเน้นให้ผู้เรียนท่องจำและเชื่อฟังการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการพัฒนาคนให้เพิ่มขีดความสามารถในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง การสร้างวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา รวมถึงปัญหาการแบกภาระการรับผู้เรียนในจำนวนที่มากขึ้นของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในด้านการขาดแคลนอาจารย์ สถานที่ และการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539; จรัส สุวรรณเวลา, 2539)

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย แผนงานหลัก เป้าหมายและมาตรการ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาโดยรวมและการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องระดมความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคมในการร่วมกันจัดการศึกษา โดยที่รัฐให้การสนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ได้มุ่งพัฒนาทั้งด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีภารกิจที่สำคัญ คือ การจัดการเรียน การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539; ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากเป็นคุณภาพของบุคคลที่ได้รับการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา เพื่อออกไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และสังคมจะเป็นผู้ตัดสินว่าบัณฑิตมีคุณภาพหรือไม่ ดังนั้น การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการบริหารงานอย่างชาญฉลาดประกอบกับการมีวิสัยทัศน์ของ

ผู้บริหารที่รับผิดชอบทุกระดับ ร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบายที่ละเอียดรอบคอบเพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยใช้ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมที่สุดประกอบการตัดสินใจเลือกดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแผนและนโยบายที่กำหนดไว้

สำหรับตัวบ่งชี้ที่นำมาวัดหรือชี้สภาพการณ์ของการศึกษาในช่วงเวลาที่ต้องการหรือทดสอบความก้าวหน้าในการพัฒนาการศึกษาจะต้องนำไปวัดได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ดังนั้นตัวบ่งชี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องกำหนดให้ชัดเจนและจัดทำตัวบ่งชี้หลักที่จำเป็นก่อนเพื่อเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติ (เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่และแสวง ปิ่นมณี, 2529; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533) ซึ่งในการสร้างตัวบ่งชี้ (indicators) สามารถที่จะนำมาเป็นตัวแทนในการบ่งบอกถึงสภาพทางการศึกษาที่ผู้วางแผนและนโยบายให้ความสนใจศึกษาเพราะมีความสำคัญที่จะช่วยในการวางแผนการศึกษา เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดทรัพยากร หลักสูตร สัดส่วนบุคลากร นักเรียนต่อครู หรือวุฒิของครู และอัตราส่วนการรับนักศึกษาเข้าเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ต้องประกอบด้วยตัวบ่งชี้อื่น ๆ อีกที่มีความสำคัญต่อการวางแผนการศึกษาโดยตรง เช่น ตัวบ่งชี้ภาวะด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และประชากร (ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; Johnstone, 1981; Schmitz, 1993)

สิ่งที่สำคัญสำหรับตัวบ่งชี้ที่จะบ่งบอกสภาพทางการศึกษา จะต้องมีคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่เป็นสารสนเทศที่ดีสำหรับใช้ประกอบการวางแผนและการบริหาร 3 ประการ คือ ประการแรก ตัวบ่งชี้นั้นจะต้องทันต่อเวลาในการใช้ประโยชน์ที่สามารถบอกสถานการณ์ แนวโน้มของการเกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ประการที่ 2 ตัวบ่งชี้นั้นต้องตรงต่อความต้องการในการสื่อความหมายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ และประการสุดท้าย ตัวบ่งชี้นั้นต้องแม่นยำ ถูกต้อง เป็นคุณสมบัติที่แสดงถึงคุณค่าและประโยชน์ของสารสนเทศที่นับว่ามีความสำคัญมากเพราะหากสารสนเทศนั้นตรงต่อความต้องการและผลิตได้ทันเวลาแต่ขาดความถูกต้องแล้วก็จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดและเกิดความเสียหายต่อหน่วยงานได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

เมื่อพิจารณาประเภทของตัวบ่งชี้พบว่ามีหลายประเภท ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีและเกณฑ์การแบ่ง Johnstone (1981 อ้างถึงใน เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่และแสวง ปิ่นมณี, 2529) ได้แบ่งประเภทของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา โดยอาศัยแนวการใช้ตัวแปรที่นำมาสร้างและกำหนดเป็นตัวบ่งชี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแทน (representative indicators) เป็นการเลือกเอาตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งมาเป็นตัวแทนเพื่อช่วยชี้สภาพใดสภาพหนึ่งหรือบ่งชี้ลักษณะใดลักษณะหนึ่งในระบบ

การศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นแง่มุมของระบบการศึกษา ตัวบ่งชี้ประเภทนี้จะใช้ในงานวิจัย งานบริหาร และการวางแผน เช่น อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรในระบบการศึกษา อัตราการรู้หนังสือ เป็นต้น ประเภทที่ 2 ตัวบ่งชี้เดี่ยว (dissaggregative indicators) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ต้องอาศัยความหมายของแต่ละตัวแปรเพื่อมาอธิบายแต่ละส่วนที่ลึกลงไปในแต่ละองค์ประกอบของระบบการศึกษาซึ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่ถูกต้อง ดังนั้นจึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้อธิบายลักษณะของระบบการศึกษาโดยรวมได้ ตัวอย่าง เช่น อัตราการเรียนต่อของเด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่างกัน เป็นต้น ประเภทที่ 3 ตัวบ่งชี้รวมหรือตัวบ่งชี้ผสม (composite indicators) ลักษณะของตัวบ่งชี้นี้เป็นการรวมตัวแปรทางการศึกษาจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน ค่าที่ได้ของตัวบ่งชี้นี้จะเป็นค่าเฉลี่ยของ ตัวแปรที่มารวมกัน เพื่อบ่งบอกถึงสภาพโดยรวมของระบบการจัดการศึกษาและสามารถอธิบายสภาพการณ์ของระบบการศึกษาได้ดีกว่าสองประเภทที่กล่าวมา ข้างต้น

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ได้ตรงตามสภาพการณ์ที่เป็นจริงกับข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นมีความสำคัญมาก การพิจารณาตัวบ่งชี้หรือตัวแปรต้องทำให้รอบคอบครบทุกองค์ประกอบ ซึ่งค่อนข้างที่จะเป็นเรื่องเฉพาะและขึ้นอยู่กับบริบทของสังคม การกำหนดเกณฑ์จึงต้องอาศัยผลการศึกษาและการวิจัยเข้ามาช่วย (ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538) โดยในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีหลักที่ใช้ในการพัฒนาอยู่ 2 วิธี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533) คือ วิธีที่ 1 เป็นการจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสภาพที่ต้องการ โดยยึดหลักและเหตุผลทางทฤษฎีในการอ้างอิงแล้วจึงทำการจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอยู่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยอาศัยการลงความเห็นของนักวิจัย นักวางแผน หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสังเคราะห์ขึ้นเป็นตัวบ่งชี้ วิธีนี้มีข้อดี คือ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลน้อย ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย ข้อเสีย คือ เป็นความคิดของคนเพียงกลุ่มเดียวโดยไม่มีการนำมาใช้ตรวจสอบหรืออ้างอิงกับกลุ่มประชากร วิธีที่ 2 เป็นการสร้างตัวบ่งชี้โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยหลักเกณฑ์ทางสถิติแล้วจัดกลุ่มตัวแปร วิธีนี้มีข้อดี คือ มีความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากขึ้นเพราะเก็บข้อมูลมาจากประชากรและใช้สถิติในการอธิบาย ข้อเสีย คือ ใช้เวลามากสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ซึ่งในการสร้างตัวบ่งชี้นี้ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัวว่าควรใช้วิธีอิงเหตุผลทางทฤษฎีแล้วจึงลงความเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ เพราะมีสิ่งที่ต้องพิจารณาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่จะสร้างขึ้น ประโยชน์ในการนำไปใช้ รวมถึงคุณสมบัติของตัวแปรย่อยที่ต้องนำมาใช้ ในทางปฏิบัติมักจะใช้ทั้งสองวิธีผสมผสานกัน กล่าวคือ ในขั้นการวางแผนข้อมูลใช้หลักการทางทฤษฎีเพื่อจัดกลุ่มตัวแปรที่ต้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางสถิติเป็นเครื่องตัดสินว่าตัวแปรใดบ้างที่สมควรนำมาใช้สร้างตัวบ่งชี้ในลำดับความสำคัญลดหลั่นกันอย่างไร

จะเห็นได้ว่าตัวบ่งชี้มีความสำคัญและจำเป็นในการนำไปใช้เพื่อช่วยในการวางแผนและกำหนดนโยบายทางการศึกษา ดังนั้น การสร้างและการพัฒนาตัวบ่งชี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษานั้นมีอยู่หลายองค์ประกอบ การใช้องค์ประกอบใดเพียงองค์ประกอบเดียวเพื่อบ่งชี้คุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมย่อมไม่ถูกต้องและเหมาะสมมากนัก ดังนั้นจึงควรใช้ตัวบ่งชี้หลาย ๆ องค์ประกอบเป็นตัวบ่งชี้รวมในการร่วมกันอธิบายคุณภาพการศึกษาทั้งระบบย่อมมีความถูกต้องและเหมาะสมมากกว่า

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย ตลอดจนแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาพบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย

1. ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบัน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541)

2. หลักสูตร (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; Fairweather and Brown, 1991; Corad and Blackbum, 1985; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Morgan and Mitchell, 1985; Corad and Wilson, 1985; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

3. อาจารย์ นักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; อาภรณ์ เจียมไชยศรี, 2537; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Tan, 1992; Asiaweek,1997; U.S.News, 1998; Fairweather and Brown, 1991; Corad and Blackbum, 1985; Webster, 1981; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Morgan and Mitchell, 1985; Corad and Wilson, 1985; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. การจัดการเรียนการสอน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Tan, 1992; Baumgart, 1987; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Donalson, 1994 อ้างถึงใน อมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536)

5. การเงิน งบประมาณ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Tan, 1992; Asiaweek,1997; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Baumgart, 1987; Corad and Wilson, 1985; Borden and Bottrill, 1994; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงใน อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

6. กิจการนักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541)

7. การบริหารและการจัดการ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Corad and Wilson, 1985; Borden and Bottrill, 1994; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, , 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

8. อาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อม (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; จรวยพร ธรนินทร์, 2539; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Corad and Wilson, 1985; Donalson, 1994 และ Lee,

1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

9. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; อาณัติ อาภาภิรม, 2535; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; อาภรณ์ เจียมไชยศรี, 2537; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Tan, 1992; Fairweather and Brown, 1991; Webster, 1981; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Baumgart, 1987; Corad and Wilson, 1985; Borden and Bottrill, 1994; Donalson, 1994 และ Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

10. การวิจัย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; พรชุลี อาชวอำรุง, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; อาณัติ อาภาภิรม, 2535; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; อาภรณ์ เจียมไชยศรี, 2537; อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538; Tan, 1992; Asiaweek,1997; U.S.News, 1998; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; Borden and Bottrill, 1994; Lee, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541; Troutt, 1979 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

11. การบริการทางวิชาการ (อุทุมพร จามรมาน, 2541; วันชัย ศิริชนะ, 2538: 2540; Baumgart, 1987)

12. การติดตามประเมินผล (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; Baumgart, 1987; Commission on college, 1994 อ้างถึงในอุไรพรรณ จันทรวงศ์, 2538)

13. บุคลากรสนับสนุน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539; สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2539; วันชัย ศิริชนะ, 2538:2540; Borden and Bottrill, 1994; Donalson, 1994 อ้างถึงในอมรวิชช์ นาครทรรพ, 2541)

จากเอกสาร งานวิจัย และแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านด้วยกัน และเป็นการศึกษาองค์ประกอบในลักษณะที่แยกย่อยตามความสนใจของแต่ละหน่วยงานหรือบุคคล ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยหรือเอกสารใดระบุไว้ชัดเจนเกี่ยวกับตัวบ่งชี้เฉพาะของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ แม้แต่ในส่วนของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏเองซึ่งได้ให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้สถาบันราชภัฏที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดำเนินภารกิจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้เป็นทิศทางในการปฏิรูปงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถาบันราชภัฏ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาในภาพรวมเพื่อใช้เป็นแนวทางเท่านั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ และผู้วิจัยได้อาศัยหลักในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ นำเอาทั้งสองวิธีมาผสมผสานกัน โดยที่วิธีที่ 1 ตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ และตัวบ่งชี้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยยึดเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาจากการระดมสมองของผู้บริหารในสถาบันราชภัฏและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา ต่อจากนั้นได้นำตัวแปรดังกล่าวมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาได้พิจารณาลงความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรหรือตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบ แล้วนำมาสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนวิธีที่ 2 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างมาสร้างและพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์ด้วยหลักเกณฑ์ทางสถิติ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) ด้วยโปรแกรม LISREL 8.10 ซึ่งมีความเหมาะสมที่สุด เพราะมีการทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏที่กำหนดขึ้น อีกทั้งมีการปรับโมเดลดังกล่าวให้เป็นโมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏที่ได้เป็นสารสนเทศที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

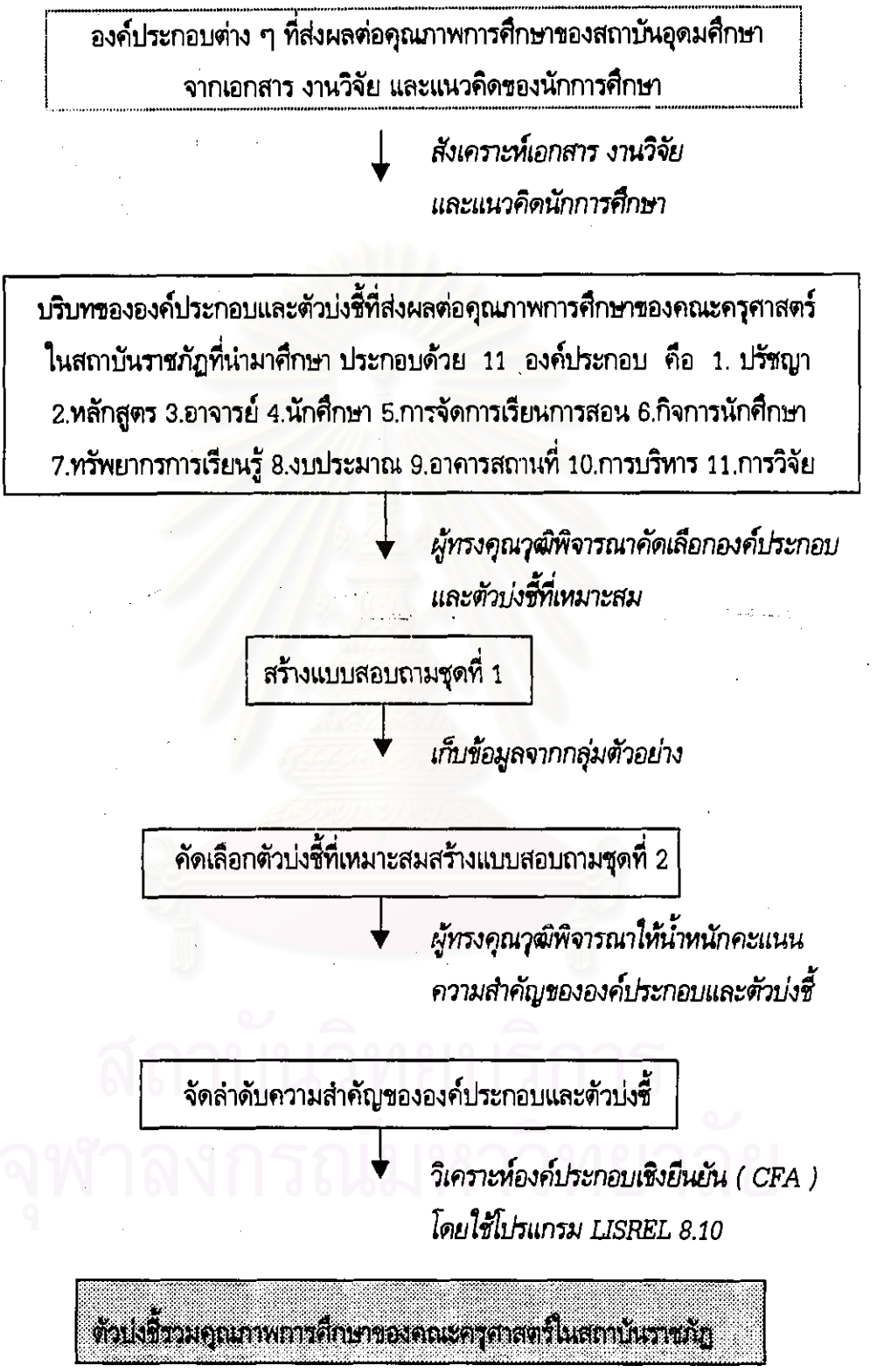

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ

2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏกับข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตในการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ ดังนี้

1.การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตศึกษาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาเฉพาะคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏเท่านั้น

2.ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะคณะกรรมการสภาวิชาการประจำสถาบันราชภัฏ บุคลากรหน่วยศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ รองอธิการดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะครุศาสตร์ และอาจารย์ที่ปฏิบัติงานสังกัดคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่งเท่านั้น

3.ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ได้มาจากแนวคิดนักการศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการพิจารณาลงความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1. ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของคณะครุศาสตร์ 2. หลักสูตร 3. อาจารย์ 4. นักศึกษา 5. การจัดการเรียนการสอน 6. กิจการนักศึกษา 7. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ 8. การบริหารและการจัดการ 9. การเงินและงบประมาณ 10. อาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม และ11. การวิจัย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่นำมาชี้สภาพการณ์ของระบบการศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในเชิงปริมาณหรือคุณภาพ โดยการนำข้อมูลหรือตัวแปรมาสัมพันธ์กันเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ที่คาดหวังได้ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ตัวบ่งชี้เดี่ยวจำนวน 198 ตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ

ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ หมายถึง การรวมตัวบ่งชี้เดี่ยวคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏเข้าด้วยกันโดยมีการถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้เพื่อคำนวณหาค่าน้ำหนักของตัวบ่งชี้รวมด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตรที่คณะหรือสถาบันกำหนดไว้และเป็นที่ยอมรับของสังคม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่คณะครุศาสตร์ได้ดำเนินงานตามปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกับนโยบายของสถาบันราชภัฏ โดยอาศัยตัวบ่งชี้รวมขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

คณะครุศาสตร์ หมายถึง หน่วยงานระดับปฏิบัติการในสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่งมีหน้าที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามปรัชญา พันธกิจ และจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สถาบันราชภัฏ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ ประกอบสถาบันราชภัฏจำนวน 36 แห่งทั่วประเทศ

คณะกรรมการสภาวิชาการประจำสถาบัน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้แทนคณาจารย์จากสถาบันราชภัฏจำนวน 8 ท่าน โดยมีหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นและคำปรึกษาแก่คณะกรรมการสภาประจำสถาบันในเรื่องเกี่ยวกับวิชาการของสถาบัน

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่ง มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาด้านวิชาการของสถาบันราชภัฏ

คณบดีคณะครุศาสตร์ หมายถึง ผู้บริหารระดับสูงสุดของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่ง

ปรัชญาของคณะ หมายถึง แนวความคิดที่แสดงถึงการสร้างสรรค์และบุกเบิกองค์ความรู้ตามความคาดหวังของสังคมจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคณะครุศาสตร์

พันธกิจของคณะ หมายถึง ข้อความที่แสดงถึงการตั้งความปรารถนาหรือความมุ่งหมายของคณะ เป็นความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งสังคมให้การสนับสนุนและยอมรับ

วัตถุประสงค์ของคณะ หมายถึง ข้อความที่ระบุสิ่งที่ต้องการจะให้เกิดผลในแต่ละกิจกรรมสามารถตรวจวัดพฤติกรรมได้

หลักสูตร หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ชัดเจน แล้วนำมาระบุรายวิชา จัดกลุ่มวิชา และกำหนดขั้นตอนก่อนหลังของเนื้อหาความรู้ของวิชาที่จัดเป็นระบบภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนด เพื่อสร้างเสริมศักยภาพของนักศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรนั้น ๆ

อาจารย์ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมสังกัดคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่ง

นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่เข้ารับการศึกษาในคณะครุศาสตร์ภาคปกติของสถาบันราชภัฏทั้ง 36 แห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่คณะครุศาสตร์จะพัฒนาให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพสูงยิ่งตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของคณะและโปรแกรมวิชา โดยใช้รูปแบบกิจกรรมและการวัดประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหา สถานการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจการนักศึกษา หมายถึง งานที่เสริมสร้างคุณลักษณะด้านต่างๆ ให้นักศึกษาโดยสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของคณะ

แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่รวบรวมเครื่องมือ สื่อ เทคโนโลยีการเรียนรู้ ฐานข้อมูล และได้จัดระบบการบริการที่ใช้ในการค้นคว้า สืบหาความรู้ การฝึกทักษะ

การบริหารและการจัดการ หมายถึง ความสามารถในจัดระบบและการจูงใจให้บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานเป็นทีมสามารถตรวจสอบประเมินผลได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของคณะอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

การเงินและงบประมาณ หมายถึง จำนวนหรือปริมาณของตัวเงินอย่างเพียงพอที่ใช้สนับสนุนการบริหารและการปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมของคณะ โดยเป็นไปอย่างมีระบบขั้นตอนที่ถูกต้อง

อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม หมายถึง อาคารหลัก อาคารประกอบ บริเวณที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการบริหาร การจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดระบบสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

การวิจัย หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบต่อปัญหาที่กำหนดขึ้นด้วยวิธีการที่มีระบบเชื่อถือได้ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาการ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.การวิจัยครั้งนี้ได้ตัวบ่งชี้รวมที่เหมาะสมของคุณภาพศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ ที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นแนวทางในการนำสารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้ไปใช้ในการตัดสินใจในการวางแผนและปรับปรุงนโยบายการดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบของการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ ซึ่งจะส่งผลให้บัณฑิตที่ผลิตออกมามีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2.การวิจัยครั้งนี้จะได้ทราบถึงความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างคุณภาพศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏกับข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่และตัวบ่งชี้ใดบ้างที่เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของคุณภาพศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ

3. เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมทางการศึกษาในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป